

Βιώματα από την Τσεχοσλοβακία της δεκαετίας του '50

Κύριε Αξελέ,

Νέο Ψυχικό, 17-4-90

Στα «Τετράδια», Φθινόπωρο '89 – Χειμώνας '90, διάθασα ενδιαφέροντα άρθρα, Ρουμανία: *Η φύση απειλείται*, Βουλγαρία: *Η τραγωδία της πόλης Ρούσε*.

Έζησα κι εγώ σε Λαϊκή Δημοκρατία, δύο χρόνια, στην Πράγα. Όχι βέβαια τραγωδίες. Άλλα, να. Κάτι άλλο. Ορισμένα, θα σας τα πω.

Απηλάθη ο άντρας μου από τη Γαλλία. Και θρεθήκαμε τέλος στην Πράγα, και όταν είδα στην αιθουσα αναμονής τις επιγραφές στα τσέχικα και στα ρωσικά, ξαφνιάστηκα.

– Τι ζητούν τα ρωσικά! Εδώ είναι Τσεχία! είπα.

– Άκουσε! Εδώ είναι Λαϊκή Δημοκρατία! Λοιπόν. Την κρίση σου δεν την χρειάζομαστε. Στόμα κλειστό! Μάτια κλειστά! Αφτιά κλειστά. Υπακοή! Ή πιστεύουμε ή δεν πιστεύουμε! Να μη σου το ξαναπά! Πρόσεξε!

Ένιωσα, δεν ήταν πια ο άντρας μου δίπλα μου. Άλλα ο σύντροφος Μάξιμος, που δεν επέτρεπε την παραμικρή παρατήρηση για το ΚΚΕ.

Το ίδιο θράδυ, στο ξενοδοχείο, αφού συγύρισα τα πράγματά μας στο δωμάτιο, πλάγιασα, πλήσιαζαν πια μεσάνυχτα. Οπότε άνοιξε ξαφνικά η πόρτα του δωματίου, θόρυβος, βήματα βαριά, δεν ήταν φέρσιμο του άντρα μου. Άναψα το φως του κομοδίνου. Είδα έναν άγνωστο. Κοντός, ασουλούπωτος. Τρόμαξα. Τον ρώτησα γαλλικά ποιος είναι. Και πώς μπήκε νυχτιάτικα στο δωμάτιό μου.

– Είμαι Έλληνας. Αφήστε τα γαλλικά. Είμαι το μάτι του Κόμματος. Μπορώ να μπαίνω όπου θέλω, και ότι ώρα θέλω.

Και έγινα Τούρκος και του απάντησα «το μάτι, το φρύδι του Κόμματος, να θγείτε αμέσως έξω. Έξω!»

Εκάγχασε και καλοκάθησε στην καρέκλα. Κι εγώ έσθησα το φως κουκουλώθηκα, και κατάλαβα ότι φέρθηκα βλακωδώς, φοβόμουν, δεν ήξερα τι να κάνω, και τον άκουσα που έφευγε, χτυπώντας τα πόδια του. Δεν άργησε να έρθει ο άντρας μου. Μου είπε στενοχωρημένος ότι φέρθηκα άπρεπα, ότι αυτός ήταν ο αντιπρόσωπος του Κόμματος στην Τσεχοσλοβακία, ο Δημήτρης Παπάς.

Τότε πια κατάλαβα πού θρισκόμουν. Πήγε ο άντρας μου στο κρεβάτι του, εγώ έμεινα στο δικό μου και έκλαιγα ως το πρωί.

Άλλο.

Την επομένη το μεσημέρι στο εστιατόριο το μάτι του Κόμματος είχε γίνει στόμα του Κόμματος. Μας έφαγε το κρέας του δελτίου τροφίμων εις τρία διαιρέθηκε το

κρέας «αχ, καημένε Μάξιμε, τα λεφτά μου και το δελτίο μου είναι στο άλλο μου σακάκι». Την μεθεπομένη, μεσημέρι στο εστιατόριο, «καημένε, Μάξιμε κλπ.» το ίδιο τραγουδάκι, μας έφαγε και το ψάρι, εις τρία και το ψάρι, και δελτίο τροφίμων, τέλος, και τα υπόλοιπα του δελτίου, γάλα, αλεύρι, ψωμί, και Λαϊκή Δημοκρατία, και για το λαό, και το καλό του λαού, και λοιπά σαλατικά, και τα μαγαζιά κλειστά, επί δύο χρόνια, κλειστά, όπως τις Κυριακές.

Άλλο:

Πριν φύγουμε από το Παρίσι για την Πράγα, ο αείμνηστος Γιάννης Σοφιανόπουλος μ' έκανε προσεκτική: «Πήνελόπη, πρόσεχε! Η μοσχαροκεφαλή φθονεί τον Μάξιμο. Δεν μπορεί να τον χτυπήσει, και θα χτυπήσει εσένα.»

- Μοσχαροκεφαλή; Ποιος δηλαδή;
- Ο Πορφυρογένης. Ασημος, άγνωστος δικηγόρος. Τώρα, επίλεκτο μέλος του Κ.Κ.

Πρώτη φορά άκουγα το όνομα. Δεν έδωσα σημασία. Εγώ δεν ενδιαφερόμουν παρά για το σπιτικό μου.

Οπότε, στην Πράγα, μίαν ωραίαν ημέραν, ανοίγει ξαφνικά η πόρτα του δωματίου μας. Δεν πρόφθασα να σηκωθώ. Μια σωματώδης γυναίκα προχώρησε ίσια στον Μάξιμο – διάβαζε αυτός στην καρέκλα του – και του αστράφτει ένα χαστούκι, από κείνα!

– Από μέρους του συναγωνιστή Πορφυρογένη. Για να μάθεις, λέει. Αυτός μ' έστειλε.

Και μεταβολή και έφυγε, και ο Μάξιμος δεν είπε λέξη – λέξη! Και ούτε καν κουνήθηκε.

Σε λίγο στηκώθηκε, δυο-τρεις βόλτες στο δωμάτιο και μου είπε.

– Μη δίνεις σημασία. Αυτά όλα, τίποτα... τίποτα. Εμείς, σταθεροί. Στην ιδεολογία μας. Δεν θα την εγκαταλείψουμε, επειδή... Περαστικά, όλα αυτά. Σταθεροί εμείς. Στην ιδεολογία μας. Μην κλονίζεσαι.

Ε, όχι δα! Δεν ήμουν πια νέα, για να πιστεύω στον Κομμουνισμό! Μα αυτό αφορούσε εμένα.

Άλλο.

Χωρίς εντολή, ανέλαβα τον Σταθμό των παιδιών, στο χωριό Λιμπιέχωβ. Όχι για να έχω μισθό. Και δεν είχα. Δεν έλαβα ούτε πεντάρα. Τ' αδέλφια μου μου έστελναν μέσω Γαλλίας, μέσω της φίλης μου Σουζάν Αριστίντ, εκατό δολλάρια το μήνα.

Από τη συντροφιά μου με τα παιδιά – τα «συμμοριτάκια», αξέχαστα, έξυπνα, αξιαγάπητα παιδιά – από τις εκθέσεις που έγραφαν, έγραψα ορισμένα διηγήματα, όλα από τη ζωή των παιδιών αυτών. Ήθελα να εκδοθούν. Θα τα μετέφραζε η φίλη μου, η Γιαρμίλα Φρίντλοβα. Άλλα έπρεπε να εγκριθούν, από τον αντιπρόσωπο του Κ.Κ. Μα όταν η Γιαρμίλα πήγε να λάβει την απάντηση, το μάτι του κόμματος της έριξε κατά πρόσωπο τα χειρόγραφα. Την παρηγόρησα, τα ξανάγραψα στα γαλλικά, ενεκρίθησαν από τον γάλλο αντιπρόσωπο, έγιναν τα συμβόλαια από τον εκδοτικό οίκο, αφού η Γιαρμίλα τα μετέφρασε στα τσέχικα. Ένα από αυτά τα διηγήματα έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Ρούντε Πράβο» στο φύλλο «Nedele 25 Prestince 1949».

Μετέφρασα επίσης στα γαλλικά και διηγήματα Ελλήνων λογοτεχνών – κανένα δικό μου. Τα μετέφρασε η Γιαρμίλα στα τσέχικα. Ενεκρίθησαν και από τον γάλλο αντιπρόσωπο του Κ.Κ. και από τον οίκο Μελαντρίχ. Ζήτησαν έναν πρόλογο από τον Μάξιμο. Έγινε ο πρόλογος, έγιναν τα συμβόλαια, πήραμε προκαταβολή, ορίσαμε και ένα ποσό από τα δικαιώματά μας, για τα «συμμοριτάκια».

Είμασταν πια στη Βιέννη. Η Γιαρμίλα μου έστειλε τον τόμο με τα διηγήματα των Ελλήνων λογοτεχνών. Πουθενά το όνομά μου. Και όχι το όνομα του Μαξίμου στον πρόλογο, αλλά του Δημήτρη Παπά. Όσο για το άλλο βιβλίο, με τα διηγήματα που αφορούσαν τα παιδιά, εξεδόθη μεν, αλλά το πήρε είδηση το μάτι του Κόμματος, και το βιβλίο απεσύρθη από την κυκλοφορία και καταστράφηκε.

Άλλο.

Λοιπόν θα φεύγαμε για την Βιέννη. Πρώτες ημέρες του 1950, και ένας τα μάλα οργισμένος Μάξιμος, μου δήλωσε, δεν θα φεύγαμε. Εξ αιτίας μου! Είχα πει, αν ήταν ο Μάξιμος, και όχι ο Ζαχαριάδης, δεν θα ερχόταν αυτή η τελική ήττα. Έξω φρενών ο κύριος σύντροφος Πορφυρογένης γι' αυτά τα άπρεπα λόγια μου. Του τα μετέφεραν οι τάδε και η τάδε.

Εκάγχασα. Μα δεν ήμουν θλαξ, ούτε αμόρφωτη, ούτε μικρούλα για να πω αυτήν την ανοησία. Και γιατί να εκμυστηρευθώ σ' αυτό το ζεύγος των χαφιέδων και όχι στους φίλους μου; Τόσους φίλους Τσέχους είχα!

Οργύλος ο σύντροφος Μάξιμος. Θα περνούσα από Στρατοδικείο. Μου απαγορεύεται η έξοδος από το ξενοδοχείο. «Νίπτω τας χείρας μου». Και έφυγε.

Κι εγώ, μια και δυο κατέβηκα στον διευθυντή. Εθνικοποιημένο το ξενοδοχείο. Γνώριζε ο διευθυντής την ιστορία. Του είπα ότι είναι ανάγκη να δω ορισμένα πρόσωπα.

Οργισμένος ο διευθυντής, χτύπησε το χέρι του στο τραπέζι.

– Πότε θα παύσουν τέλος πάντων αυτές οι καταδόσεις!

Μου επέτρεψε να βγω. Να πάω όπου θέλω, να επιστρέψω οπόταν θέλω.

Και ξεσήκωσα τους φίλους μου Τσέχους, και φύγαμε σε λίγες ημέρες.

Αλλά. Στα σύνορα, η αμαξοστοιχία στάθηκε. Ένας Τσέχος έθγαλε τον άνδρα μου από το κουπέ. Με ράτησε τι έχουν οι βαλίτσες μου. «Ρουχισμό και βιβλία» του απαντώ. «Έχω εντολή για λεπτομερή έρευνα». Ρώτησα. «Από τους συντρόφους Παπά και Πορφυρογένη;» Μου απάντησε, «ακριβώς».

Μια Τσέχα με πήρε στο διπλανό κουπέ. Έξω παπούτσια, κάλτσες, και λοιπά. Μα δεν θρέθηκαν διαμάντια.

Μας κατέβασαν από την αμαξοστοιχία, άνοιξαν τις βαλίτσες πάνω στο λασπωμένο πάτωμα του Σταθμού, μα δεν θρέθηκαν τα διαμάντια και τα χρυσάφια που εγώ και λοιπά.

Η αμαξοστοιχία στο μεταξύ είχε φύγει. Μας οδήγησαν στο καφενεδάκι του Σταθμού, κάπου πεντακόσια βήματα πέρα. Ένας στρατιώτης μπροστά, με εφ' όπλου λόγχη. Πίσω, ο Μάξιμος. Αριστερά και δεξιά του, από ένας στρατιώτης. Εφ' όπλου λόγχη. Πίσω από τον Μάξιμο, εγώ. Αριστερά, δεξιά, στρατιώτης, εφ' όπλου λόγχη. Πίσω μου στρατιώτης. Εφ' όπλου λόγχη. Με αυτήν την τιμητική συνοδεία, φθάσαμε στο καφενεδάκι. Γεμάτο θαμώνες, και γέμισε το τραπέζι μας ποτά και μεζέδες, είχαν μαθευτεί τα διατρέξαντα, και μας φανέρωναν τη συμπάθειά τους. Δυο χρόνια στην Τσεχία, ούτε μισόν Κουκουέ συνάντησα.

Να σας πω κι αυτό:

Βιέννη. Έτος 1962. Ο Μάξιμος δεν είχε ακόμα ταφεί, και στο τηλέφωνο με κάλεσε ο αρχισυντάκτης της *Arbeiter Zeitung*, ο σύντροφος Σίλινγκ. Εθραίος. Εθραίοι όλοι οι του Κ.Κ. Αυστρίας. Δεν θύμιζαν ποσάς τους δικούς μας Εθραίους, τους καλούς και αγαθούς, δεν μου θύμισε κανένας από τους Εθραίους της Βιέννης που γνώρισα, τον κύριο ή την κυρία Ζακ Βεντούρα. Κάποιον από την αξέχαστη οικογένεια Μπεναρό-

για. Κάποιον από τους Εβραίους μαγαζάτορες, από όπου αγόραζα τα προς το ζειν, τα πέντε χρόνια που ζήσαμε στη Θεσσαλονίκη.

Και ο σύντροφος Σίλινγκ, χωρίς καν να με συλλυπηθεί:

– Ακούστε! Ο άνδρας σας χρωστά ακόμα δυο δόσεις για το βιβλίο που του τυπώσαμε. Αν δεν καταβάλετε τα χρήματα εντός των ημερών, θα σας σύρω στο δικαστήριο.

– Φυσικά, του απάντησα. Εσείς αυτό θα κάνετε, αυτό σας αρμόζει. Ο άντρας μου δώμας δεν έγραψε αυτό το βιβλίο για να καζαντήσει, ούτε για να γίνει ένδοξος. Άλλα για να διαδοθούν οι ιδέες του. Δεν πρόκειται να σας δώσω ούτε μονόλεπτο!

Και πολύ οργισμένη, του πέταξα.

– Das ist unverschant!

Πόσο θα ήθελα να το πετάξω αυτό και άλλα χειρότερα σε ορισμένους Κ.Κ. στην Πράγα. Σε Έλληνες. Κομμένοι και ραμμένοι στα χνάρια των Χιτλερικών. Κάθε Τσέχος γεννιέται κάτω από ένα δέντρο, μ' ένα βιολί στο χέρι. Ε, καταλαβαίνετε τι εστί Τσέχος. Σαν από άλλο αστέρι.

Σας είπα ελάχιστα, από τα πάμπολλα που βαραίνουν την καρδιά μου. Ο Μάξιμος κάθε φορά συνιστούσε.

– Πρόσεχε! Αυτό δεν θα το πεις. Πουθενά! Ποτέ! Δεν πρέπει να μαθευτεί.

Και σας Χαιρετώ,
Πηνελόπη Μαξίμου